

דבר העורך

שלום לקוראי "מסגרות מדיה",

גיליון זה של "מסגרות מדיה" משלים שלוש שנים של הופעת כתב העת. כאשר נעניתי להצעה להיות עורך כתב העת ידעתי שהמלאכה לא תהיה קלה. היו לי ציפיות, תקוות וחרדות. מצד אחד סברתי שתהיה זרימה מתמדת של כתבי יד, שכן הנה נוצרה סוף סוף אכסניה למאמרים בעברית, ולצערי קצב הגעתם של כתבי היד למערכת כתב העת אינו משביע רצון. מצד אחר סברתי שיהיה קשה בקהילה קטנה כשלנו לשכנע את החברים לקבל על עצמם את תהליך השיפוט, אבל בתחום זה דווקא זכיתי לשיתוף פעולה רב.

גיליון 6 הוא גיליון מיוחד שעניינו הטלוויזיה בישראל. הנהלת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, אשר מממנת את הוצאתו לאור של כתב העת, קיוותה שבכתב העת בכללו יהיו מאמרים רבים יותר מאלה שהגיעו עדינו ושעניינם הטלוויזיה הישראלית. מעניין שמדיום זה דווקא, שהוא עדיין כה מרכזי בחברה הישראלית בת זמננו, זוכה לתשומת לב מחקרית מעטה מאוד. ובכן כדי לעודד פרסום מאמרים בתחום הטלוויזיה החלטנו להוציא לאור גיליון נושאי שרובו ככולו הוא "כאן ועכשיו" של מדיום זה.

פנינו לד"ר מירי טלמון בבקשה להיות עורכת אורחת של הגיליון. בעקבות "קול קורא" שהכניח ופניות למספר חוקרים, הגיעו אלינו יותר מעשרה מאמרים. לאחר סינון מוקדם של המאמרים, מסיבות שונות, נשלחו בסופו של דבר עשרה מאמרים לשיפוט, על פי המדיניות הרגילה של כתב העת: למעט מאמר אחד, שקראוהו שני שופטים, את כל שאר המאמרים קראו והעריכו כרגיל שלושה שופטים שזהותם נשמרה חסויה. את זהות השופטים קבענו יחד, מירי טלמון ואני. השיפוט היה קפדני מאוד, ובדרך כלל ניכרה תמימות דעים בין השופטים לגבי כל אחד ואחד מן המאמרים. בתום המיון הראשון נותרו חמישה מאמרים, ומחבריהם נתבקשו לתקנם בהתאם להמלצות השופטים. בסופו של דבר רק שני מאמרים עמדו בשני הקריטריונים: רלוונטיות לנושא הגיליון ורמה מחקרית גבוהה.

אני חייב להודות שהייתי מוטרד מכך ואף חששתי לגורל הגיליון המיוחד. ואולם באותה תקופה המשיכו להגיע אל המערכת מאמרים שלא במסגרת ה"קול

קורא". לשמחתי, שני מאמרים שעברו את תהליך השיפוט עסקו אף הם בטלוויזיה, וכך בגיליון מיוחד זה מופיעים ארבעה מאמרים.

בדבר העורכת האורחת מתייחסת מירי טלמון לשניים מהם. אציין כאן אפוא את שני האחרים. מאמרה של דפנה למיש עוסק במיפוי דימויי מגדר ומשפחה במדגם תכניות הטלוויזיה לילדים המשודרות בישראל. המחקר והמאמר בעקבותיו הם חלק ממחקר השוואתי בין-לאומי רחב. מאמר תיאורי זה מצביע על הדומיננטיות של שידורי רכש בישראל, בדומה למצב במדינות אחרות, ובעיקר על מקומן המרכזי של תכניות אנימציה. העולם החברתי המוצג בתכניות מורכב בעיקרו מִבְּנִים לְבָנִים ממעמד בינוני מבוסס. במרבית התכניות אין ייצוג למשפחה מסוגיה השונים, ואילו במקומות שהיא נוכחת היא משמרת מבנים מסורתיים שאינם משקפים את התמורות החברתיות בעולם המשפחה והתעסוקה. המאמר מעלה שאלות לגבי תרומתם של דימויים אלה לסוציאליזציה מגדרית של ילדים, כמו גם לגבי הבנת התופעה כחלק מן הגלובליזציה של התרבות הפופולרית לילדים.

מאמרם המשותף של חננאל רוזנברג ויפעת מעוז עניינו הדרך שבני נוער בעלי השקפה פוליטית נצית מגיבים לריאיון טלוויזיוני עם מחבלת מתאבדת. זהו מאמר מתחום ה"ז'אנר הפרסונלי", התופס מקום נרחב במדיה בשנים האחרונות. ז'אנר זה, המציג את הצדדים האישיים של המרואיין ומעניק לו במה כפרסונה חדשותית, נתון במחלוקת ציבורית חריפה. באמצעות שאלונים וקבוצות מיקוד ניתחו החוקרים תמונה מורכבת של תגובות הצופים כלפי המרואינת. אמנם התגובה השלטת כוללת עוינות, כעס ושנאה בולטים, אולם בתגובה זו מעורבים במידה ניכרת סימפתיה ובעיקר רחמים וחמלה, העולים בכירור במהלך הצפייה. בניסיון לפתור דיסוננס רגשי זה זיהו החוקרים בקרב הצופים שימוש באסטרטגיות "ריכוך" שונות: "ניתוק" ו"מחיקה" ביחס לדמות המחבלת, "האשמה" ביחס לתפקיד המראיין ו"השלכה" ביחס לכוחם החזק של אמצעי התקשורת ולהשפעתם על רגשות הצופה הפסיבי.

כמו תמיד, גם הפעם אני מבקש להודות ללקטורים שהקדישו מזמנם לקריאת כתבי היד ולהערותיהם התורמות: אילן אבישר, אלי אברהם, יהודית אורבך, קרן אייל, עוזי אלידע, תמר אשורי, ז'רום בורדון, שושנה בלום-קולקה, אינס גבל, גונן הכהן, מיכל חמו, נורית טל-אור, נעם יורן, מוסטפה כבהא, יונתן כהן, תמר כתריאל, דוד לוי, תמר ליבס, דליה לירן-אלפר, רעיה מורג, הלל נוסק, מוטי ניגור, גלעד פדבה, ירון פלג, יריב צפתי, עמית קמה, דני קפלן, מוטי רגב, ריבקי ריב"ק, לימור שיפמן, אסתר שלי-ניומן, דב שנער ונעמה שפי. יעמדו כולם על התודה ועל הברכה.

פרופ' עקיבא כהן